

Отже, в умовах російської агресії, метою якої є не лише захоплення територій, а й знищення українців як нації, особливої ваги набуває вивчення української мови, яка є не лише засобом спілкування, а й джерелом повноцінного розвитку, навіть існування народу і його держави. Водночас хочемо наголосити, що толерантність у мовному питанні має свої межі, порушення яких може призводити до катастрофічних наслідків, як це сталося нині в Україні. На жаль, щоб це усвідомити, українцям доводиться платити дуже дорогою ціною.

Слід зазначити, що надзвичайно важливим є той факт, що ініціативи щодо вивчення мови й послуговування нею йдуть знизу, від пересічних людей. Це є свідченням піднесення національного духу українців, їх прагнення до самозбереження як нації й рішучості в боротьбі з агресором.

Література:

1. Іванов І. Мова в контексті етнонаціонального розвитку України: теоретико-методологічні засади. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2008. Випуск 37. С. 62-73.

2. Кремінь Т. 200 днів опору: українська мова – сакральне поле перемоги України. <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3568684-200-dniv-oporu-ukrainska-mova-sakralne-pole-peremogi-ukraini.html>

3. Кулик В. Державна політика та громадська думка щодо пам'яті й мови в Україні після Євромайдану. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Випуск 5-6 (91-92). С. 200-212.

Ірина Снісаренко

Донецький державний університет внутрішніх справ

ОСВІТЯНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У РЕЖИМІ ОСОБЛИВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Освіта в умовах війни є роботою в режимі особливої відповідальності та творення новітньої історії України. Війна завдає нам значних освітніх втрат, масштаби яких визначити наразі неможливо. В Україні зруйновано або пошкоджено понад 1500 закладів освіти, серед яких школи, профтехучилища, коледжі й університети. Відтак, головним питанням сьогодні є забезпечення якісної освіти в умовах війни. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних навчально-методичних та інформаційних технологій.

24 лютого 2022 року у результаті безпрецедентного нападу російської федерації на Україну більше 7 мільйонів дітей в Україні стали дітьми війни,

адже у них було забрано право на освіту, а у освітян – можливість навчати в умовах безпеки. За інформацією Офісу Генерального прокурора України в період 24 лютого – 2 червня 2022 року (без повного врахування з місць активних військових дій) 721 дитина постраждала від збройної агресії РФ, з них 261 дитина загинула та 460 отримали поранення різного ступеня важкості [2]. Це дата, яка розділила життя всіх українців на «до» і «після». Проте, нова реальність, сповнена загроз, зробила з кожного українця своєрідного напівміфічного героя, якому тепер під силу і боротися зі злом, і перемагати його, творити нову реальність для прийдешніх поколінь [5].

Освіта в умовах збройного конфлікту, організація навчання в умовах війни та відновлення освітнього процесу після закінчення бойових дій є предметом ретельного вивчення міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ), Глобальної коаліції на захисті освітніх установ від нападів (GCPEA), Міжвідомчої мережі освіти в надзвичайних ситуаціях (INEE), Агентства ООН у справах біженців (UNHCR), Інституту досліджень миру в Осло (PRIO) тощо. Їхні рекомендації ґрунтуються на широкому спектрі військових конфліктів (міжнародні та внутрішні військові конфлікти), до уваги беруться рекомендації, які можуть бути адаптовані в умовах специфіки нападу однієї країни на іншу – російської федерації на Україну [2].

В умовах війни порушується базове право людини на освіту, яка перетворюється на об'єкт військової агресії: мішенями стають як учасники освітнього процесу (учні, вчителі, студенти, викладачі, управлінці, науковці), так і освітня інфраструктура. Обстрілюючи навчальні заклади, російські окупанти намагаються знищити культуру та освіту в Україні. Тож, сьогодні постає проблема не лише безпеки, а й якісної освіти, адже молодь, яка здобуває сьогодні професії, буде відбудовувати Україну після війни. Вже сьогодні освітяни намагаються пристосовувати навчальні матеріали до нових, продиктованих війною, вимог, а викладачі і студенти ідуть до війська боронити країну або волонтерять.

На думку В. Шинкарука, навчальний рік 2022/2023 ввійде в історію вищої школи з такими викликами: по-перше, воєнний стан в Україні; по-друге, епідемія коронавірусу; по-третє, складна вступна кампанія; по-четверте, зменшення витрат на освіту; по-п'яте, соціальна і психологічна напруга. Вища освіта стоїть перед вибором – як в умовах пандемії і воєнного стану зберегти цілісність студентського та науково-педагогічного колективів, при цьому надати здобувачам якісні знання. На викладачах лежить відповідальність перед усіма стейкхолдерами освітнього процесу, власне, перед студентами, батьками, роботодавцями, суспільством. У період війни особлива потреба відчувається у кваліфікованих кадрах для відновлення усіх галузей господарства, зокрема агропромислової, переробної, харчової, природоохоронної. Тож, головне завдання освітян – не зупиняти освітній процес, а, навпаки, забезпечити якість надання освітньої послуги в складних

умовах воєнного стану (наприклад, індивідуальний графік навчання, надання дистанційного доступу до занять тощо) [4].

Міністерство освіти розробило чотири моделі навчання у школах під час повномасштабної війни залежно від місцезнаходження учнів: 1) учні перебувають на територіях, віддалених від бойових дій; 2) є внутрішньо переміщеними особами; 3) перебувають у зоні бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях; 4) знаходяться за межами України. Для перших двох категорій запропоновано такі форми навчання: очна, дистанційна, сімейна (домашня), змішана, екстернат.

Г. Мамка наголошує, що організація освітнього процесу під час війни потребує швидкої реакції, вчасних рішень на державному рівні та тісної комунікації з усіма учасниками. На жаль, далеко не з усіма проблемами держава встигає справлятися вчасно. Найбільше учасники освітнього процесу скаржаться на: 1) перерви у навчанні під час воєнних дій і неможливість навчатися під час повітряних тривог та перебування в укритті; 2) неможливість здійснювати навчання через переїзди; 3) неможливість під'єднатися до онлайн-уроків чи платформ через неякісний Інтернет; 4) неможливість навчатися та навчати через відсутність гаджетів. Держава має приділяти більше уваги розв'язанню цих проблем та організації безпеки під час освітнього процесу, а також налагодити контроль моніторингу якості навчання в умовах воєнного стану [3].

Для підвищення якості навчального процесу, зокрема і в умовах воєнного стану, викладачі можуть використовувати наявні електронні освітні платформи (Google Workspace, Google Classroom, Нові Знання, HUMAN.UA), комунікаційні онлайн-сервіси (Zoom, Skype, Team, сервіси Gmail, Meet, Jamboard, Chat, YouTube та інші) у синхронному або асинхронному режимі.

А. Артюхов пропонує такі оптимальні кроки для викладачів:

1. Потрібно робити те, що можеш робити найкраще, – викладати.
2. Студенти потребують супроводу та підтримки, тому необхідно створити належні умови під час спілкування.
3. Головний інструмент відволікання студентів від потоку інформації про війну та панічних настроїв – занурення в навчання за допомогою імерсивних технологій.
4. Активні та інтерактивні методи навчання є пріоритетом під час навчання.
5. Викладачі і студенти вже ніколи не будуть такими, як до війни. Ми разом проявляємо ініціативу, фантазуємо та робимо наші зустрічі корисними не лише з освітньої точки зору, а будемо майданчик обміну ідеями та взаємного розкриття потенціалу [1].

Отже, в умовах воєнного стану організація освітнього процесу передбачає не лише належний рівень володіння вміннями та навичками з предмету, володіння сучасними технологіями та методами навчання, а й наявність психоемоційної стійкості викладачів та здобувачів.

Література:

1. Викладання в умовах війни. <https://progresylni.org/blogs/eduwar>
2. Локшина О., Глушко О., Джурило А., Кравченко С., Максименко О., Нікольська Н., Шпарик О. Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 2. С. 5-18.
3. Попри війну: 5 причин пишатиь українською освітою. <https://mind.ua/openmind/20246747-popri-vijnu-5-prichin-pishatis-ukrayinskoyu-osvitoyu>
4. Про початок нового навчального року та особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. <https://nubip.edu.ua/node/112532>
5. Університет у часі війни: освітні трансформації. <https://lnu.edu.ua/universityet-u-chasi-viyny-osvitni-transformatsii/>

Kateryna Tryma
Institute of Higher Education,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine

CREATING MOOCs: CHALLENGES AND PROSPECTS

This work examines the changing of the role of higher education under the pressure of modern IT technologies and globalization as well as the factor of the war and consequently, limitations for the modern system of education, namely in Ukraine. As knowledge becomes the main asset and driver of social-economic transformations in the 21st century, Higher Education Institutions (HEIs) are positioned as centres where knowledge is generated, accumulated, disseminated and applied. With the emergence of the internet to perform these functions is becoming more visible and tangible in HEIs' operations. Of course, HEIs perform not only their traditional role – teaching and research, they create new forms of sharing the results of research they are carrying out, namely Massive Online Open Courses (MOOCs). MOOCs created by the university are becoming part of the electronic information and educational environment of the modern university and also a universal form of communication between society and university. For the universities the phenomenon of MOOCs is not only a new type of teaching tool, but it is also a new type of sharing information about university expertise, a kind of global self-presentation for potential students.

Moreover, modern HEIs are becoming «civic universities» and they make their contribution to the public good. In this regard, MOOCs are also an interesting form of «civic functions»: the university provides knowledge and consultations for the local community and global community through the creation of courses interesting for the local inhabitants and community, businesses and authorities if the online course is created to meet their demands.